

KAPITTEL 8

Norsk nok? Østasiatiske kropper i møte med norsk hvithet

Solveig Hyun Hee Hessaa-Szwinto ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter

Abstract: In what ways do individuals of East Asian origin with adoption and immigrant backgrounds relate to their own identity in Norway? How have their experiences of racism affected their self-perception, and how do they perceive Norwegian whiteness? In this article, I employ intersectionality to explore variations within the sample based on three participants' distinct identity markers and how they may intersect or overlap differently. The analysis of the empirical data reveals that the participants' East Asian bodies hold significant importance in how they perceive their identity. Further, the concept of Norwegian whiteness has a significant impact on how the participants are perceived by others. The category of «race» has thus been dominant and has overshadowed many of the other identity markers. The participants have internalized the racism they have experienced, which has influenced their process of identity formation.

Keywords: East Asian, identity, intersectionality, internalized racism, Norwegian whiteness, racism

Innledning

«Kva vil du bli når du blir stor? Eg vil bli ein kvit, norsk mann», skriver forfatter Brynjulf Jung Tjønn i sin selvbiografiske diktbok *Kvit, norsk mann* (2022, s. 1). Tjønn er adoptert fra Sør-Korea og skildrer sine egne tanker og følelser rundt sin norske identitet, og beskriver de komplekse erfaringene med rasisme og utenforskap han opplevde på bakgrunn av sitt østasiatiske utseende. Ønsket om å bli hvit som den norske majoritetsbefolkningen er noe som går igjen i teksten hans. Tjønn har med sin bok, og sammen med blant andre forfatter Synne Sun Løes med hennes bok *Ingen kan spytte på et smilende ansikt* (2023), satt søkelyset i den offentlige debatten på hvordan mennesker med østasiatisk opprinnelse forholder seg til norsk hvithet.

Forfatterne Tjønn og Løes har opprinnelse fra Øst-Asia.¹ I Norge er det per 1. januar 2022 estimert 97 820 personer med østasiatisk opprinnelse, fordelt på personer som har innvandrerbakgrunn og norskfødte med innvandrerforeldre (SSB, 2022a, 2022b, 2022c, 2022d). Utenlandsadopterte i Norge er estimert 1. januar 2021 til å være 20 254, hvor omtrent halvparten er adoptert fra Sør-Korea, Filippinene eller Thailand (Leirvik et al., 2021, s. 21). Personene med opprinnelse fra Øst-Asia utgjør med andre ord en relativt stor gruppe i Norge. Til tross for gruppens størrelse har det ikke blitt forsket mye på rasisme og identitet knyttet til denne gruppen som en helhet. For å kunne forstå den offentlige debatten er det viktig med dokumentert forskning på feltet.

Med dette som bakteppe ble studien «Erfaringer med rasisme blant personer med opprinnelse fra Øst-Asia i Norge» utført i 2022 til 2023. Den dokumenterte at personer med innvandrerbakgrunn og adopsjonsbakgrunn erfarer rasisme basert på sitt biologiske utseende (Hessaa-Szwinto, 2023). Det empiriske materialet til studien ble samlet inn i form av semi-strukturerte dybdeintervjuer med et forskningsdesign som kan knyttes til epistemologisk konstruktivism² (Hessaa-Szwinto, 2023, s. 63). Utvalget³ bestod av 11 personer bosatt i Norge med opprinnelse fra 5 østasiatiske land: Indonesia, Kina, Sør-Korea, Thailand og Vietnam. 4 av deltakerne vokste

1 I denne artikkelen er Øst-Asia definert som de landene Association of South East Asian Nations (ASEAN) kategoriserer som Sørøst- og Nordøst-Asia. Sørøst-Asia består av følgende land: Brunei, Burma (Myanmar), Kambodsja, Indonesia, Laos, Malaysia, Filippinene, Singapore, Thailand og Vietnam. Nordøst-Asia består av følgende land: Japan, Kina, Hong-Kong, Nord-Korea og Sør-Korea.

2 Metodikken er inspirert av deltakerbasert forskningsmetode (Hessaa-Szwinto, 2023).

3 Alder på deltakerne var fra 18 til 41 år, 7 av dem er kvinner, og 4 er menn (Hessaa-Szwinto, 2023, s. 63).

opp i Agder. 8 av dem har innvandrerbakgrunn, og 3 er utenlandsadopterte (Hessaa-Szwinto, 2023, s. 63).

I sistnevnte studie var det viktig å se på fellestrekkene til østasiater som en gruppe. I denne artikkelen skal jeg gjennom et interseksjonelt perspektiv analysere 3 av deltakerne fra det opprinnelige utvalget og deres forhold til sine østasiatiske kropper i møte med ideen om norsk hvithet. Fokus er da på nyansene i deres ulike kategorier eller identitetsmarkører, som for eksempel adoptert eller innvandrer. På bakgrunn av dette er artikkelens problemstilling: *Hvordan oppfatter personer med opprinnelse fra Øst-Asia sin identitet når deres østasiatiske kropper møter norsk hvithet, og i hvilken grad har erfart rasisme påvirket deres identitetsdannelse?*

Intervjuguiden fra den tidligere studien var delt inn seks deler: a) identitet og tilhørighet, b) forståelse av rasisme, c) erfaringer med rasisme, d) årsak, strategier og konsekvenser av erfart rasisme, e) rasisme i samfunnet, og f) forventninger til studien. I denne artikkelen er hovedfokus på del a. De 3 deltakerne som trekkes frem i denne artikkelen, formidler sitt forhold til norsk hvithet og egen identitet på en tydelig og utfyllende måte som kan analyseres og utforskes gjennom å se på interseksjonen mellom de ulike kategoriene, som adopsjons- eller innvandrerbakgrunn, og hvordan de krysser eller overlapper hverandre forskjellig. De står i denne artikkelen som representanter for det opprinnelige utvalget. Av disse 3 er det 1 som kommer fra Agder. Ut fra den større studien er det grunn til å anta at funnene knyttet til andre deler av Norge også er gjenkjennbare i Agder.

Tidligere forskning på feltet

Det har blitt gitt viktige bidrag innen forskning på hvithet, rasisme og identitet for personer med østasiatisk opprinnelse i Skandinavia. Tobias Hübinette er en av de fremste forskerne på rasisme og hvithet i Sverige (Hübinette & Tigervall, 2009; Hübinette, 2013, 2021). Sammen med Tigervall dokumenterte Hübinette allerede i 2009 at utenlandsadopterte i Sverige ble rasialisert på bakgrunn av sine ikke-hvite kropper, i møte med den svenske hvitheten. Dette var nye funn siden den tidligere forskningen på utenlandsadopterte i Norge og Sverige har vært rettet mot psykologi, medisin og sosialt arbeid, da spesielt rettet mot tilknytning mellom de adopterte og deres foreldre (Gärtner & Heggland, 2013; Hübinette & Tigervall, 2009; Leirvik et al., 2021). Hübinettes forskning viser et rasismefornektende samfunn hvor rasisme mot blant andre asiater i Sverige ikke blir anerkjent av den hvite

majoritetsbefolkningen. Hübinette (2013, 2021) beskriver dette som fargeblindhet⁴ hvor den hvite majoritet ignorerer den reelle sannhet om hvordan strukturell rasisme påvirker ulike grupper negativt, og bygger opp om ideen om at rasisme ikke lenger eksisterer i samfunnet. Dette har sammenheng med en underliggende nasjonal forståelse om at svensk hvithet er synonymt med godhet, og er moralsk overlegen (Hübinette, 2021). På bakgrunn av dette nekter den hvite majoritet å ta et oppgjør med den svenske nasjonens rolle i fortidens og nåtidens kolonialistiske historie i Europa, noe som da resulterer i den dominante troen på at Sverige er et av de mest antirasistiske landene i verden (Hübinette, 2013). Oppfattelsen av rasisme i samtiden blir på bakgrunn av dette gjort om til noe rent hypotetisk.

Beveger vi oss til Norge så har Yan Zhao (2013, 2019) bidratt på feltet med sin forskning på hvordan utenlandsadopterte plasserer seg i forhold til det norske ved å blant annet å legemliggjøre hvithet. Det vil si at utenlandsadopterte blant annet gjennom språk eller kroppslige bevegelser viser hvordan de tar avstand fra å bli oppfattet som en innvandrere, samtidig som de ønsker å bli oppfattet som norske. I 2021 kom rapporten *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge* fra OsloMet (Leirvik et al., 2021), som dokumenterte at utenlandsadopterte i Norge, hvorav 30 % har østasiatisk opprinnelse, erfarer rasisme på lik linje med andre innvandrere.

I Norge har det ikke vært mye forskning på personer med østasiatisk opprinnelse med innvandrerbakgrunn som en adskilt gruppe fra andre innvandrere når det gjelder rasisme, identitet eller deres forhold til hvithet. Den forskning som er gjort, har fokusert spesielt på dem med innvandrerbakgrunn fra Vietnam og har vært rettet mot arbeid, integrering, akademiske ferdigheter og deres innvandringshistorie til Norge (Berg & Lauritsen, 2009; Brochmann & Kjeldstadli, 2014; Fekjær & Leirvik, 2001; Hartlep & Bui, 2020).

Manglende forskning på rasisme mot østasiatiske innvandrere på dette feltet i Norge kan blant annet skyldes at det foreligger en forestilling av østasiatiske innvandrere som mønsterborgere som tilpasser seg godt, og derfor ikke opplever rasisme og diskriminering. Dette kan ha røtter i den amerikanske model minority-myten. Denne terminologien ble først nevnt av William Petersen (1966) i hans artikkel i *The New York Times*, «Success

4 Fenomenet fargeblind egalitarisme eller fargeblindhet oppstod i USA på 1960-tallet under borgerrettighetsbevegelsens fremmarsj, hvor minoriteter på arbeidsmarkedet fikk økende økonomisk status, og dermed opplevde mindre diskriminering. Dette skapte en idé i samfunnet om at hvite privilegier og strukturell rasisme var noe som tilhørte fortiden (Gallagher, 2015).

story, Japanese American style». Lisa Kiang et al. (2017) forklarer at det i USA i etterkrigstiden var et behov for høyt utdannede leger, sykepleiere og ingeniører. I flere tiår hadde det vært strenge regler for hvilke land USA tok imot immigranter fra, men med Hart-Celler Act i 1965 ble det åpnet for mennesker med høy utdanning, uavhengig av opprinnelsesland. De mange immigrantere som kom fra asiatiske land fra da av, var dermed ressurssterke mennesker med høy utdanning. I samme periode hadde borgerrettighetsbevegelsen i USA sitt gjennombrudd hvor rasialiserte minoriteter kjempet for blant annet likestilling i arbeidsmarkedet (Gallagher, 2015). Asiatiske-amerikanerne ble nå fremstilt som den perfekte minoritet eller «the model minority» for å kaste usikkerhet over de sosiale rettighetsproblemer landet stod ovenfor, og for samtidig å fremstille borgerrettighetsdemonstrantene som ulydige borgere (Kiang et al., 2017).

I dag er model minority-myten en forestilling om asiater som problemfrie, hardtarbeidende og seige, som har overkommet diskriminering på grunn av deres overlegne genetikk, og med verdier som fokuserer på familie og arbeidsmoral (Kiang et al., 2017). Kiang peker på spesielt tre grunner til at model minority-myten er farlig: For det første holder den i live forestillingen om biologisk genetikk, eller «rase», som en årsak til at denne gruppen er mer fremgangsrike enn andre grupper, samtidig som gruppen fremstilles uten mangfold. For det andre setter den andre innvandrergupper opp mot hverandre og legger skylden på dem som ikke klarer å leve opp til stereotypen på bakgrunn av deres egen kultur og personlighet. Deres ressurser blir tatt fra dem og legitimerer diskriminering og rasisme. For det tredje skjuler denne positive fremstillingen andre utfordringer og problemer, som for eksempel rasisme, diskriminering og fattigdom.

Tidligere forskning i Norge på spesielt vietnamesiske innvandrere har fokusert for mye på deres suksess knyttet til integrering og høy akademisk innsats og gode resultater, hvor grunnen til suksess er forklart nettopp gjennom model minority-myten.⁵ Når model minority-terminologien blir brukt i forskning på en positiv måte, legitimerer den og opprettholder stereotypen den har skapt om asiater. Det er grunn til å tro at dette er en av hovedgrunnene til at det har vært gjort lite forskning på rasisme og diskriminering mot østasiatiske innvandrere i Norge.

5 Et eksempel hvor model minority er omtalt som noe positivt og forklarende for akademisk suksess, er studien til Fekjær & Leirvik (2011) «Silent Gratitude: Education among Second-Generation Vietnamese in Norway».

Det som er tydelig fra forskningen i Norge, er at personer med innvandrerbakgrunn og utenlandsadopterte ofte blir behandlet som to adskilte grupper. I min tidligere studie (Hessaa-Szwinto, 2023) behandlet jeg østasiater i Norge som én gruppe, hvor utvalget bestod av utenlandsadopterte, norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere. Grunnen til det var at jeg ønsket å vise at rasismen som utvalget erfarte, var basert på deres biologiske utseende, deres ikke-hvite kropp, altså deres «rase», uavhengig av hvilken bakgrunn de hadde. Studien dokumenterte at rasismen eller rasialiseringen deltakerne erfarte, kom fra kolonialistiske stereotyper om mennesker fra Øst-Asia som fattige, dyriske, upålitelige og onde (Hessaa-Szwinto, 2023). Det kom også frem at samtlige av de kvinnelige deltakerne har møtt på rasialiserte stereotyper av den asiatiske kvinnen som overseksualisert, underdanig og hjelpeløs (Hessaa-Szwinto, 2023). Med Philomena Esseds (1991, 2002) teori om hverdagsrasisme – som handler om den typen rasisme som er systematisk og gjentakende, og som kommer til uttrykk i velkjente og sosiale praksiser i hverdagen – som analytisk rammeverk tydeliggjorde studien det strukturelle i rasismen i Norge og tendenser til fargeblindhet ved at rasismen deltakerne erfarte, ble usynliggjort av samfunnet (Hessaa-Szwinto, 2023).

Med bakgrunn i funnene fra nevnte forskning (Hessaa-Szwinto, 2023; Hübinette & Tigervall, 2009; Hübinette, 2013, 2021; Leirvik et al., 2021; Zhao, 2013, 2019) er det viktig å forske mer på østasiater i Norge og deres forhold til norsk hvithet. For det første fordi det er viktig å belyse en gruppe det er forsket lite på innenfor dette feltet, og for det andre fordi det er viktig å se sammenhenger med erfart rasisme og utfallet av den for både mottaker av rasismen og på resten av samfunnet. Det rasistisk motiverte drapet 10. juli i 2019 på Johanne Zhangjia Ihle-Hansen, som var adoptert fra Kina, beviser at rasisme mot østasiater i Norge i verste fall dreper. Det er derfor høyst nødvendig å sørge for at det antirasistiske arbeidet også omfatter østasiater.

Teoretisk rammeverk og sentrale begreper

Interseksjonalitet

Professor Kimberlé Crenshaw (1989) introduserte interseksjonalitetsbegrepet i 1989. Dette teoretiske rammeverket var en kritikk av den hegemone feministen som kun fokuserte på de mest privilegerte, ofte hvite kvinnene i saker som gjaldt «rase» og kjønnsdiskriminering (Crenshaw,

1989; McCann et al., 2021). Som følge av dette ble stemmen til de mindre privilegerte, svarte kvinnene som opplevde diskriminering på flere plan, marginalisert ytterligere. Crenshaw (1989, s. 140) forklarer det slik:

[...] this focus on otherwise-privileged group members creates a distorted analysis of racism and sexism because the operative conceptions of race and sex become grounded in experiences that actually represent only a subset of a much more complex phenomenon.

Interseksjonalitet beskriver de ulike krysningene som former kvinners komplekse situasjoner med kategorier som henger sammen og bygger på hverandre, og påvirker alle aspekter i samfunnet vi lever i.⁶ I dag beskriver Collins & Bilge (2020) interseksjonalitet slik:

As an analytic tool, intersectionality views categories of race, class, gender, sexuality, nation, ability, ethnicity, and age – among others – as interrelated and mutually shaping one another. Intersectionality is a way of understanding and explaining complexity in the world, in people, and in human experiences.

Crenshaws konseptualisering av begrepet, som har en «additive»⁷ tilnærming, har blitt kritisert for å fokusere for mye på det erfaringsmessige og utelate differensieringen mellom de ulike nivåene (Yuval-Davis, 2006). Den «additive» tilnærmingen fungerer som et fast rammeverk hvor de ulike sosiale kategoriene er presentert innenfor et veletablert stabilt system som inneholder maktrelasjoner som utgjør forståelsen av vår identitet og erfaringer (Zhao, 2013, s. 206). Zhao kritiserer denne tilnærmingen fordi den er for rigid, og gir lite rom for fleksibiliteten som kategoriene trenger, siden de er i en konstant aktiv og ustabil prosess ved å gjøre eller utføre.

I sin studie fra 2013 utvider Zhao den «additive» tilnærmingen til en «ikke-additiv» tilnærming ved å gjøre det mulig å studere brytninger, revisjoner og undergravninger i utførelsen av disse kategoriene. I sin studie av utenlandsadopterte og deres identitetsarbeid bruker Zhao i sin tilnærming to begreper som analytiske verktøy: metning og innblanding. Med metning menes det for eksempel at i en spesifikk situasjon kan det

6 Det finnes ulike tilnærminger til interseksjonalitetsbegrepet, men diskusjonene rundt dette skal jeg ikke vie mye plass her. For å sette seg nærmere inn i tematikken anbefales det å lese Yuval-Davis (2006) og Zhao (2013).

7 Mer om de «additive» tilnærmingene finnes i Yuval-Davis (2006).

å ha østasiatisk opprinnelse ha større betydning enn det å være kvinne. Det vil si at i denne hypotetiske situasjonen overskygger eller drukner rasekategorien kjønnskategorien. Ifølge Zhao (2013, s. 206) er poenget at selv om en kategori drukner eller blir overskygget av en annen, betyr ikke det at den er en mindre relevant komponent. Med innblanding kan kategoriene jobbe mot hverandre og konkurrere om hvem som er den mest relevante kategoriske ulikheten innenfor den definerte situasjonen (Zhao, 2013, s. 207).

I sin studie legger Zhao til identitetsmarkøren, eller den analytiske kategorien, *adopsjonalitet*. Dette er begrunnet i at det å være adoptert fra et annet land, gjør at en kan oppfattes som norsk på mange måter hvor mennesker med innvandrerbakgrunn ikke gjør det. De empiriske funnene til Zhao (2013, s. 214) viser at de adoptertes ikke-hvite kropper og rasialiseringprosesser blir overskygget av deres adopsjonsstatus. Videre avdekkes det at i situasjoner hvor deres adopsjonsstatus ikke blir verbalisert, og de ønsker å oppnå norskhet, så utfører de fysiske bevegelser eller oppfører seg på bestemte måter, som uttrykkes gjennom for eksempel klasserelaterte ulikheter eller dialektforskjeller.

I analysen anvender jeg interseksjonalitet spesielt inspirert av Yan Zhao med adopsjonalitet som en relevant kategori eller identitetsmarkør, og analyseverktøyene metning og innblanding.

Identitet, hvithet, rase og internalisert rasisme

Å bruke interseksjonalitet som et analytisk verktøy gir oss ikke bare en bredere forståelse av den kollektive identiteten og sammenhengen med den offentlige politiske diskursen, men også den individuelle identiteten (Collins & Bilge, 2020). Perspektivet på individuell identitet innen forskningen har beveget seg over til noe mer performativt. Det vil si at identitet nå er forstått som noe vi *gjør*, mer enn en tidligere oppfattelse av noe vi *har* (Collins & Bilge, 2020). Identitet forstås i denne artikkelen ut fra den sosiologiske oppfattelsen av det Hall (2017) beskriver som en evigvarende prosess, og som noe som en oppnår eller utfører i relasjon til andre (Berg & Lauritsen, 2009; Goffman, 1971). Det vil si at identitet er sosialt konstruert, men begrenset av de biologiske uforanderlige identitetsmarkørene som hudfarge eller biologiske trekk.

I sammenheng med identitetsbegrepet er også begrepet hvithet forstått i denne artikkelen som en sosial konstruksjon. Det vil si at hvithet ikke bare

defineres ut fra hudfarge eller biologiske trekk, men i tillegg er historisk, sosialt, politisk og kulturelt betinget (Zhao, 2019, s. 1262). Hvithet uttrykkes dermed også gjennom blant annet klasse, religion og språk (Eriksen, 2021; Zhao, 2019). I likhet med svensk hvithet som Hübinette (2013) beskriver, er det også i Norge en oppfattelse om at «norskhet» er knyttet til et ideal om hvithet, generøsitet og godhet (Hessaa-Szwinto, 2023; Riese & Harlap, 2021). Hvithet er et umarkert privilegium for den gruppen som har en hvit identitet. Ifølge Kalwant Bhopal (2018, s. 27) hevdes det at:

[...] whiteness and white privilege dominate all aspects of society and suggest that those from non-white backgrounds, because of their identity, are positioned as inferior to whites in a society in which white identities predominate.

Hvite privilegier kan dermed komme til uttrykk gjennom strukturell og institusjonell rasisme skjult av myten om et fargeblindt samfunn (Andreassen & Myong, 2017). Med røtter fra raseteorier, imperialismen og kolonitiden praktiseres ideen om hvithet og hvite privilegier fortsatt i vår egen samtid (Hübinette, 2013). Hvithet er relevant for deltakernes oppfattelse av sin egen identitet i Norge, siden de blir rasialisert på bakgrunn av sitt østasiatisk utseende (Hessaa-Szwinto, 2023).

Rase er i denne artikkelen forstått som en sosial konstruksjon, ikke en biologisk vitenskap (Rattansi, 2020). Gjennom historien har rase blitt brukt til å legitimere inndeling av mennesker innenfor et hierarkis rammeverk, for å tillate maktutøvelse og undertrykkelse av enkelte grupper (Bangstad & Døving, 2023). Rase er i denne artikkelen brukt som betegnelse for kategorien, eller identitetsmarkøren for, biologisk utseende.

Det jeg skal utforske nærmere i det følgende, er hvilken påvirkning den erfarte rasismen har hatt på deltakernes syn på egen identitet. Internalisert rasisme er derfor et relevant begrep som oppstår når en person som lever i et samfunn som har et negativt syn på ens egen gruppe, adopterer dette synet, og dette former deres inntrykk av denne gruppen. Det vil si at personen da internaliserer de negative stereotypiene samfunnet har om dem, gjennom å akseptere forvrengte historiske fakta som favoriserer den hvite majoriteten (Willis et al., 2021, s. 384). Konsekvensen av gjentatte belastninger ved rasisme kan føre til vedvarende psykisk stress som kan komme til uttrykk gjennom at man er i konstant beredskap, samt prøver å skjule eller dempe sider ved sin egen identitet, for å unngå dette stresset (Willis et al., 2021). Dette kan også betegnes som minoritetsstress.

Det hvite ideal

Deltakerne er anonymisert og blir omtalt med andre navn.

Adopterte Lenas møte med norsk hvithet

En av de kvinnelige deltakerne, Lena, som er adoptert fra Sør-Korea og i dag er 39 år, beskriver en oppvekst som var fylt med usikkerhet rundt eget utseende, noe som fortsatt påvirker henne negativt i voksen alder. Hun har erfart rasisme gjennom hele livet, fra direkte rasistiske tilrop til den mer subtile strukturelle rasismen i hverdagen som kan arte seg gjennom eksempelvis kommentarer, usynliggjøring, hets, forakt og latterliggjøring. Hun sier at hun aldri har vært fornøyd med eget utseende. Hun forklarer hvorfor, og hvordan dette opplevdes:

Jeg har strevd med selvbildet på grunn av kommentarer jeg har fått opp igjennom oppveksten basert på utseendet. Det har vært vanskelig å skape min egen identitet for jeg har aldri hatt noen asiatiske forbilder. De to tingene til sammen gjorde at jeg slet med selvbildet. Det holdt på å gå ut over hvordan jeg levde livet mitt. Da jeg var 20, ble jeg ganske utbrent og deprimeret til tross for at jeg gjorde mye bra ting på skole og jobb. Men jeg følte selv at det ikke var godt nok. På denne tiden tenkte jeg også på hvor jeg egentlig kom fra. Jeg tror nok at dersom jeg hadde hatt et godt nok selvbilde på ungdomsskolen, hadde jeg ikke fått en slik identitetskrise da jeg var 20.

Noe av rasismen Lena erfarte i oppveksten, har blant annet vært i form av direkte rasistiske ytringer som eksempelvis at storebroren til en hun gikk i klasse med på barneskolen, kommenterte daglig hvor smale han syntes øynene hennes var. Som voksen har en kollega blant annet sagt til henne at «det ser ut som at sørkoreanere er blitt slått med en spade i ansiktet». Hun har også fått høre nedsettende seksualiserte kommentarer som «hvor mye koster du?». Lena er fortsatt påvirket av kommentarer som disse, og hun sier:

Jeg har aldri vært fornøyd med mitt eget utseende, enten ansikt eller kropp. Har vært vanskelig. Jeg er ikke særlig glad i meg selv eller i utseendet. I de siste årene har jeg tenkt at øynene mine er for små.

Det Lena her beskriver, kan relateres til internalisert rasisme. I Lenas tilfelle er det veldig tydelig at hun har internalisert for eksempel det negative synet på smale øyne i hvit norsk standard, siden hun som voksen fortsatt

er misfornøyd med sine østasiatiske øyne. Men Lenas østasiatiske kropp har i møte med norsk hvithet internalisert mye mer enn kun det som har med biologisk utseende å gjøre. Dette kan forklares i utbrentheten Lena beskriver at hun fikk som ung voksen, hvor hun sier at til tross for at hun oppnådde mye bra og var en ressurssterk person, så var ikke det godt nok. Det kan ha sammenheng med at hun målte seg med et biologisk ideal av hvithet som hun aldri kunne oppnå, men hvor kompleksiteten er at hvithet ifølge Eriksen (2021), Zhao (2019) og Hübinette (2013) ikke bare handler om hudfargen, men også er historisk, sosialt, politisk og kulturelt betinget. Lena sammenlignet seg dermed med idealet om hvithet som er knyttet opp til norskhet, de negative stereotypene hun har fått høre gjennom livet om østasiater, og stereotypene om østasiatiske kvinner som overseksualiserte, underdanige og hjelpeløse (Hessaa-Szwinto, 2023; Riese & Harlap, 2021). Det kan tolkes som at det at Lena aldri kan oppnå å bli hvit, har ført til at hun tror at hun aldri kan oppnå de andre privilegiene som kommer med oppfattelsen av hvithet, og hun vil derfor aldri tro at hun er god nok.

Utbrentheten Lena beskriver, kan relateres til psykisk stress som påføres av erfart rasisme, også kalt minoritetsstress (Willis et al., 2021).

Det er tydelig at Lenas identitetsdannelse og selvbylde har blitt svekket av det konstante presset fra det norske samfunnet om at hvithet er idealet. Prosessen med internalisert rasisme starter tidlig, og for Lena spilte det inn at hun var adoptert. Hun forklarer:

Det var vanskelig å vokse opp med en hel slekt som var hvit, som ikke lignet på meg selv. Det har vært problematisk i forhold til utseendet. [Slekta] har vært klare på hva det forbilledlige utseende er: lyst hår, lys hud og blå øyne. Dersom det var noen på TV eller andre plasser med asiatisk utseende, så ble aldri det utseendet kommentert på. Det var som at det [østasiatiske utseendet] ikke eksisterte.

Lena oppfattet som barn at hun og hennes adoptivøster aldri nådde opp til familiens ideal om hvithet, med deres østasiatiske utseende. Videre beskriver Lena at hun fikk det mye bedre etter at hun besøkte Sør-Korea i voksen alder, for der så hun mange andre mennesker som så ut som henne som levde vanlige liv. Hun beskriver det som «følelsen av å komme hjem, samtidig som ikke, men at jeg ikke var alene». Dette er med på å bekrefte at det er viktig å ha noen en kan speile seg i, eller se seg selv i, for utvikling av et godt selvbylde. Utenlandsadopterte med østasiatisk opprinnelse har ikke nødvendigvis dette hjemme eller i samfunnet. Adopterte blir dermed

enda mer usynlige på grunn av sin norske identitet, hvor det forventes at rasisme ikke berører dem.

Til tross for at hun innehar en såkalt norsk identitet gjennom adopsjonalitet (Zhao, 2013), har Lenas østasiatiske kropp hatt en enda mer markant rolle i hennes identitetsdannelse. Det vil si at i Lenas tilfelle er kategorien rase mettet, og overskygger adopsjonalitet.

Rasismens arr

Julitta er en 18 år gammel kvinne med innvandringsbakgrunn fra Kina. Hun flyttet fra Kina til Norge sammen med foreldrene sine, som var arbeidsimmigranter, da hun var 5 år gammel. Julitta har erfart rasisme gjennom hele livet, men mest som barn. Rasismen har blant annet vært uttrykt gjennom utestenging fra bursdagsfester og ekskludering fra skole-relaterte aktiviteter, basert på fordommer om kinesisk kultur og hennes norskkunnskaper. Hun har også erfart seksualisert rasisme knyttet til henne som asiatisk kvinne. Hun beskriver sin oppvekst i Norge slik:

Det har vært hardt, fordi det har vært en del utestenging på grunn av min asiatiske identitet, men også økonomisk for jeg har ikke hatt økonomien til å bli inkludert. Men det har blitt lettere med tiden, spesielt etter at jeg lærte norsk for da kunne jeg definere meg selv framfor å bli dømt av andre kun basert på utseendet. Det begynte å bli bedre på videregående skole, for da skjønte vennene mine mer om hva som ikke var greit å si.

Gjennom Julittas beskrivelse kommer det frem kategorier som adopterte Lena ikke trengte å forholde seg til i samme grad. Med Julittas innvandrerbakgrunn beskriver hun økonomi og språk som viktige elementer for å bli inkludert, og mangelen på dem gjorde at hun følte seg enda mindre akseptert i det norske samfunnet. Lena vokste opp i et hvitt, norsk middelklassehjem hvor økonomi og språket aldri manglet. Dette viser at kategoriene klasse og kultur hadde en større betydning for Julitta med innvandrerbakgrunn, enn det hadde for Lena med adopsjonsbakgrunn.

I likhet med Lena strevde også Julitta med lav selvtillit på grunn av sitt østasiatiske utseende. Hun sier:

Da jeg var 10 år, begynte jeg å bli veldig misfornøyd med mitt eget utseende. På den tiden var det ikke så mange rollemodeller som så ut som meg. De populære jentene i klassen hadde blondt eller brunt hår, store øyne og høy nesevegg. Jeg var mer flat over alt i ansiktet. Jeg begynte å legge merke til sånne detaljer for det var da jentene

begynte å sminke seg. Det var vanskelig å sminke meg til å se ut som de andre jentene fordi jeg har jo andre typer trekk enn dem. De som jobbet på sminkebutikkene, hadde ingen kunnskap om asiater. Jeg skyldte på meg selv for at jeg så sånn ut. På den tiden prøvde jeg å skjule ansiktet mitt med håret eller hendene mine fordi jeg syntes det var så flatt, rundt, med små øyne.

Basert på det Julitta beskriver, er det sterke paralleller og likhetstrekk med det negative synet Lena hadde på sin østasiatiske opprinnelse. Julitta har også internalisert de kolonialistiske og negative stereotypiene av østasiater, med den dominante troen på at hvithet er overordnet hennes østasiatiske-kropp (Bhopal, 2018). Julitta beskriver at hun som liten ikke hadde et vokabular til å uttrykke eller forstå rasismen mot henne, så hun gråt og sparket mye. Hun sa aldri ifra til foreldrene sine fordi hun mente de hadde nok med sine egne erfaringer med rasisme. Hun uttrykker at hun skulle ønske at hun hadde gått til en psykolog på denne tiden, for hun sliter fortsatt med ettervirkningene av det hun har opplevd. Det Julitta beskriver, kan forstås som minoritetsstress. Julitta forklarer videre hennes forhold til identitet i dag:

I dag er jeg ganske misfornøyd med de samme tingene, men jeg klarer å bære det med stolthet. Jo eldre jeg blir forstår jeg at utseende ikke er det viktigste, men at det indre har mer verdi. Har fokusert mer på å bli en bedre person. Men uavhengig hvor flink jeg er til å prate norsk eller hvor lenge jeg har bodd her [i Norge], eller hvor mye kunnskap jeg har, vil jeg alltid se annerledes ut. Jeg innser hvor forskjellig jeg er, så derfor knytter jeg meg selv mer til Kina nå enn tidligere.

Ut fra dette sitatet kan en se at Julitta har anerkjent at hun aldri vil kunne bli biologisk hvit, og dermed heller aldri vil føle seg eller bli oppfattet som helt norsk. Dette på grunn av internalisert rasisme og det norske hvithets-idealet (Eriksen, 2021; Willis et al., 2021; Zhao, 2019). Men hun tar kontroll over situasjonen ved ikke lenger å skamme seg over sin østasiatiske kropp, ved å velge å være stolt av den.

Det er tydelig at både Julitta og Lena ser på sine østasiatiske kropper som noe som ikke forbindes med norskhet, og dermed blir det for Julitta naturlig å trekkes mer mot sin kinesiske identitet hvor hennes biologisk utseende «passer» bedre sammen med kulturen. I denne sammenheng har personer med innvandrerbakgrunn flere muligheter for å velge å identifisere seg med kulturen de har opprinnelse fra, siden de ofte kan prate språket, og har vokst opp med kulturen i hjemmet. For personer med

adopsjonsbakgrunn er dette vanskeligere siden opprinnelseslandets språk og kultur ikke har vært en del av oppveksten. Lena og Julitta har begge samme behov for å kunne speile seg i noen som ser ut som dem, men alternativet å identifisere seg mer med den kulturen en har opprinnelse fra, er mer tilgjengelig for Julitta som har innvandrerbakgrunn. Tiltrekningen og stoltheten over sin østasiatiske identitet er det flere i det opprinnelige utvalget som nevner at de har opplevd ettersom de har blitt eldre. Det gjelder både de med innvandrerbakgrunn og de som er adopterte.

For Julitta som har innvandrerbakgrunn innblander klasse- og kulturkategoriene seg og konkurrerer med rasekategorien over hvilken av dem som har størst betydning for Julittas identitetsdannelse, fordi hun velger å knytte seg mer til sitt opprinnelsesland Kina. Samtidig er rasekategorien mettet, noe som betyr at det er Julittas østasiatiske kropp som har vært grunnen til oppfattelsen av hennes identitet. For både Julitta og Lena som østasiatiske kvinner som har forholdt seg til kjønnsbasert rasisme og kjønnsbaserte skjønnhetsidealer, blandes i tillegg også kjønnskategorien inn, men den forblir mindre viktig enn rase.

Å utføre norskhet

Hung er en 35 år gammel mann som er født i Norge, med foreldre som har flyktet fra Vietnam. Han har erfart rasisme gjennom hele livet og har også vært vitne til rasistisk vold mot sin egen far. Hans egne erfaringer med rasisme i oppveksten har vært uttrykt gjennom blant annet rasistiske ytringer som at medelever gjorde narr av hans vietnamesiske navn, kalte han for «ching, chong, kinamann» og gjorde øynene sine smale, i tillegg ideologisk rasisme gjennom gjengrelatert vold. Hung endte opp i mange slåsskamper på skolen. Hung forteller om sin oppvekst:

Jeg hadde mye forvirring knyttet til identitet, det har jeg først innsett i voksen alder. De eneste jeg kunne kjenne meg igjen i på barneskolen, var andre vietnamesiske barn. Jeg kjente meg ikke igjen når andre norske barn pratet om hvordan de hadde det hjemme, når de reiste på ferie til Syden, at de fikk ukelønn, hva de spiste til middag og deres språk.

På spørsmål om hva Hung tenker om sitt eget utseende sier han:

I en periode da jeg var ungdom, var det veldig greit å se asiatisk ut. Det gav meg automatisk pass til å gå plasser andre unger ikke turte å gå. Vi kom jo alltid som

en stor gjeng for å ta folk. Dette forandret seg da jeg gikk bort fra gjengmiljøet og skulle starte i en vanlig jobb. Dersom jeg reiser til utlandet, kommer jeg aldri til å føle meg norsk. Føler meg vestlig på grunn av hvordan jeg går kledd, men utseendet og ansiktet mitt vil alltid være asiatiske. Folk hadde jo tippet på at jeg kommer fra et asiatiske land, typisk Kina [ikke Norge].

Når Hung forteller om identitet, er det mer fokus på det kulturelle fremfor hans østasiatiske utseende. Dette skiller seg fra Lena og Julitta hvor rasekategorien var dominant. Utseendet har hatt betydning for Hung, men da mer i en positiv forstand i at det gav ham beskyttelse i det gjengmiljøet han var en del av. Til tross for en turbulent oppvekst med mye erfaringer med rasistisk vold, ser det ut til at Hung ikke har internalisert rasismen om sitt østasiatiske utseende i like stor grad som Lena og Julitta, men at minoritetsstresset har kommet til uttrykk gjennom hans voldelige adferd som barn, noe som Julitta også viste tendenser til. For Hung som barn ble derfor møtet mellom hans østasiatiske kropp og norsk hvithet uttrykt gjennom fysisk vold. Som voksen er det først når Hung beveger seg ut av Norge at han påpeker at norskhet er basert på hvithet, da på bakgrunn av hvordan andre oppfatter ham. Hung forklarer sitt forhold til norskhet:

Mine verdier og handlinger kommer fra norsk kultur, og er noe som er innarbeidet i meg, som for eksempel dugnadsånd, og det å være god mot andre. Hodet mitt tenker på norsk, jeg tenker aldri på vietnamesisk. Andre verdier kommer fra Vietnam, og dem blir jeg jo aldri kvitt. Jeg heier på Norge dersom de spiller fotball mot Vietnam. Jeg har jo vokst opp med norske fotballforbilder. Det er viktigere for meg å huske 17. mai enn vietnamesisk nyttår. Jeg føler meg mindre fremmed i norsk kultur. Når jeg drar til Vietnam; da er det litt kultursjokk iblant.

Det kommer tydelig frem at Hung definerer norskhet med egenskaper som godhet og generøsitet, som samsvarer med Riese & Harlaps (2021) forståelse av det, i tillegg til også svensk hvithet som Hübinette (2013) beskriver. I tillegg legemliggjør til en viss grad Hung det å være norsk, som Zhao (2013, 2019) dokumenterer med utenlandsadopterte. Det vil si at Hung mener at det er gjennom hvordan han tenker og prater og hvilke verdier han har som gjør han mer norsk enn vietnamesisk. Følelsen av å føle seg fremmed i sitt opprinnelsesland er det flere av deltakerne med innvandrerbakgrunn som opplever, dette til tross for at de kan prate språket. Hung forklarer hvordan han ser på sin identitet nå:

Jeg er ikke forvirret nå lenger, har oppnådd de verdiene og tradisjonene og blandet dem med det norske. Alle de rasistiske erfaringene mine har vært med på å styrke min identitet i voksen alder. Nå bærer jeg med stolthet navnet mitt, kulturen til foreldrene mine, og det vietnamesiske språket. Det å oppleve hat på bakgrunn av dine røtter gjør at en føler seg veldig stolt av den kulturen. For det finnes en kjempestor andel som elsker den delen med deg. Jeg har hatt enda flere gode opplevelser enn vonde, men det er mye lettere å huske de vonde.

Fra det Hung beskriver, velger han, som Julitta, også å være stolt av sin østasiatiske opprinnelse og kultur, men stoltheten har i større grad eksistert for ham da han var barn, til forskjell fra Julitta. I tillegg kan kjønnskategorien ha spilt en rolle i identitetsdannelsen, hvor den fysiske voldelige utagering som barn innenfor et gjengmiljø kan linkes til et mannsideal om å være sterk og modig. Dette idealet kan ha blitt enda mer forsterket for Hung for å overkompensere for manglende hvithet.

Kultur- og klassekategorien overskygger rasekategorien i identitetsdannelsen Hung opplever som barn. Samtidig innblander kjønnskategorien seg med rase, hvor de konkurrerer om mest innflytelse. Når Hung som voksen anerkjenner at han aldri vil kunne bli hvit, eller se norsk ut, innblander rasekategorien seg mer enn tidligere, men kultur- og klassekategorien forblir dominant siden Hung ser på seg selv som mest norsk.

Avslutning

I denne artikkelen har jeg anvendt interseksjonalitet for å utforske hvordan personer med østasiatisk opprinnelse oppfatter sin identitet i møte med norsk hvithet, og på hvilke måter erfart rasisme har påvirket deres identitetsdanning. Analysen av det empiriske materialet viser at deltakernes østasiatiske kropp har stor betydning for hvordan de oppfatter sin identitet. Rasekategorien har dermed vært dominant og har overskygget mange av de andre identitetsmarkørene. Deltakerne har internalisert rasismen de har erfart, som for spesielt de kvinnelige deltakerne har gitt dem et negativt syn på deres østasiatiske utseende, hvor de samtidig har prøvd å nedtone sin østasiatiske identitet. Minoritetsstress som følge av erfart rasisme har vært relevant for alle de tre deltakerne, men kommer til uttrykk i ulike former, som utbrenthet, lavt selvbilde eller utagerende vold. Mangelen på norsk språk, norsk kultur og klasse har gjort at deltakerne med innvandrerbakgrunn, føler seg mer ekskludert

fra det norske samfunnet, og gjør det vanskeligere å identifisere seg som norske. Materialet viser at for adopterte er kultur- og klassekategoriene ikke like relevante fordi de vokser opp i hvite, norske middelklasse-hjem, så adopsjonalitet blir for dem den dominante kategorien i dette tilfellet.

Videre ser en at deltakerne har bearbeidet den tidligere skammen de følte over sin østasiatiske identitet, og nå har valgt å bære den identiteten med stolthet. Muligheten for å identifisere seg mer med den østasiatiske identiteten er mer tilgjengelig for dem med innvandrerbakgrunn, siden de har vokst opp i en østasiatisk familie, enn for dem som er adoptert, og som mest sannsynlig er vokst opp med norske, hvite foreldre. Det uoppnåelige hvite skjønnhetsidealet for kvinner er en kategori som har hatt betydning for deltakerne, men den har aldri overskygget eller tatt over betydningen rasekategorien har for deres identitet og forhold til norsk hvithet.

Det er stor variasjon i hvordan de ulike kategoriene krysser hverandre og spiller inn på hverandre i oppfattelsen av identitet for østasiater med adopsjons- eller innvandrerbakgrunn. Denne artikkelen har avdekket noen av disse variasjonene. Det som kommer tydelig frem, er at uavhengig av hvor mye deltakerne føler eller *gjør* seg selv norske, sitter definisjonsmakten for deres norske identitet hos den hvite majoritet, hvor den dominante ideen om norsk hvithet er det som avgjør om deres østasiatiske kropper er norske nok.

når eg blir stor
 vil eg kamme
 det lyse håret mitt bakover
 dei store, blåe auga mine
 skal ikkje gøymast bak solbriller
 når eg blir stor
 skal eg bli solbrent
 eg skal gå rundt med raud hud
 eg skal vere så stolt
 av freknene mine
 håret mitt
 skal bli så slitt og kvitt at det brekker av
 eg skal aldri aldri aldri be om noko anna viss eg berre blir kvit
 (Tjønn, 2022)

Om artikkelen

Jeg ønsker først å fremst å takke alle deltakerne fra det opprinnelige utvalget, men spesielt disse tre deltakerne for deres åpenhet og raushet ved å dele sine personlige erfaringer. Det koster. Jeg ønsker å takke mine gode kollegaer fra ARKIVET freds- og menneskerettighetscenter Lena Sannæs, Georg Kristoffer Fjalsett, Thomas V. H. Hagen og Kjetil H. Grødum, samt også framleggsseminargruppen og fagfellen. Deres innsikt og kommentarer har forbedret artikkelen ytterligere.

Litteratur

- Andreassen, R. & Myong, L. (2017). Race, gender, and researcher positionality analysed through memory work. *Nordic Journal of Migration Research*, 7(2), 97–104. <https://doi.org/10.1515/njmr-2017-0011>
- Bangstad, S. & Døving, C. A. (2023). *hva er RASISME*. Universitetsforlaget.
- Berg, B. & Lauritsen, K. (2009). *Eksil og livsløp*. Universitetsforlaget.
- Bhopal, K., (2018). *White privilege. The myth of a post-racial society*. Policy Press. <https://doi.org/10.46692/9781447335986>
- Brochmann, G. & Kjeldstadli, K. (2014). *Innvandringen til Norge 900-2010*. Pax forlag.
- Collins, P. H. & Bilge, S. (2020). *Intersectionality*. Polity Press.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), s. 139–167.
- Eriksen, K. G. (2021). Mot utvidede forståelser av rasialisering og rasisme i skolen. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 7, 104–116. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v7.2445>
- Essed, P. (1991). *Understanding everyday Racism: An interdisciplinary theory*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781483345239>
- Essed, P. (2002). Everyday Racism. I D. T. Goldberg & J. Solomos (Red.), *A Companion to Racial and Ethnic Studies* s. 202–216. Blackwell Publishers Ltd.
- Fekjær, S. & Leirvik, M. (2011). Silent gratitude: Education among second-generation Vietnamese in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(1), 117–134. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2011.521365>
- Gallagher, C. A. (2015). Color-blind egalitarianism as the new racial norm. I K. Murji & J. Solomos (Red.), *Theories of Race and Ethnicity* (s. 40–56). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139015431.006>
- Goffman, E., (1971). *The presentation of self in everyday life*. Penguin Books.
- Gärtner, K. & Heggland, J. E. (2013). *Adopterte barn, ungdom og voksne: En kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2014/adopterte-barn-ungdom-og-voksne-pdf.pdf>
- Hall, S. (2017). *Familiar stranger: A life between two islands*. Duke University Press.
- Hartlep, N. D. & Bui, P. (2020). Vietnamese Students and the Emerging Model Minority Myth in Germany. I S. R. Steinberg & B. Down (Red.), *The SAGE Handbook of Critical Pedagogies* (s. 518–536). SAGE Publication Ltd. <https://dx.doi.org/10.4135/9781526486455.n53>
- Hessaa-Szwinto, S. H. (2023). Erfaringer med rasisme blant personer med opprinnelse fra Øst-Asia i Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 7(1), 58–74. <https://doi.org/10.18261/nost.7.1.5>

- HübINETTE, T. & Tigervall, C. (2009). To be Non-white in a Colour-Blind Society: Conversations with Adoptees and Adoptive Parents in Sweden on Everyday Racism. *Journal of Intercultural Studies*, 30(4), 335–353. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07256860903213620>
- HübINETTE, T. (2013). Swedish Antiracism and White Melancholia: Racial Words in a Post-racial Society. Ethnicity and Race in a Changing World. *A Review Journal*, 4(1), 2–33. <https://doi.org/10.7227/ercw.4.1.2>
- HübINETTE, T. (2021). In Search of the Swedish Asians: Representation of Asians and Experiences of Being Asian in Contemporary Sweden as Reflected in the Non-White Swedish Literature. *Nordic Journal of Migration Research*, 11(2), 188–201. <https://doi.org/10.33134/njmr.406>
- Kiang, L., Huynh, V. W., Cheah, C. S. L., Wang, Y. & Yoshikawa, H. (2017). Moving beyond the model minority. *Asian American Journal of Psychology*, 8(1), 1–6. <https://doi.org/10.1037/aap0000070>
- Leirvik, M. S., Hernes, V., Liudden, T. M. & Tronstad, K. R. (2021). *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge* (NIBR-rapport 2021: 15). OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2828907/2021-15%20til%20nett.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Løes, S. S. (2023). *Ingen kan spytte på et smilende ansikt*. Cappelen Damm AS.
- McCann, C. R., Kim, S. & Ergun, E. (2021). Theorizing intersectionality and difference. McCann, C. R., Kim, S. & Ergun, E. (Ed.), *FEMINIST THEORY READER Local and Global Perspectives*, 5(1), s. 94–107. Routledge.
- Petersen, W. (1966). Success story, Japanese American style. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1966/01/09/archives/success-story-japaneseamerican-style-success-story-japaneseamerican.html>
- Rattansi, A. (2020). *Racism A Very Short Introduction*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrade/9780198834793.001.0001>
- Riese, H. & Harlap, Y. (2021). Utdanning, rasialisering og tilhørighetens grenser. *Norsk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 7, 132–146. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v7.2048>
- SSB. (2022a). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn, statistikkvariabel, år og kjønn*. <https://www.ssb.no/statbank/sq/10068866>
- SSB. (2022b). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter innvandringskategori, landbakgrunn, statistikkvariabel, år og region*. <https://www.ssb.no/statbank/sq/10068860>
- SSB. (2022c). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter innvandringskategori, landbakgrunn, statistikkvariabel, år og region*. <https://www.ssb.no/statbank/sq/10068861>
- SSB. (2022d). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter region, landbakgrunn, statistikkvariabel, innvandringskategori og år*. <https://www.ssb.no/statbank/sq/10068859>
- Tjønn, B. J. (2022). *Kvit, norsk mann*. Cappelen Damm AS.
- Willis, H. A., Sosoo, E. E., Bernard, D. L., Neal, A. & Neblett, E. W. (2021). The associations between internalized racism, racial identity, and psychological distress. *Emerging Adulthood*, 9(4), 384–400. <https://doi.org/10.1177/21676968211005598>
- Zhao, Y. (2013). Intersectionality, the production of difference and Norwegian transnational adoptees' identity work. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 21(3), 201–217. <https://doi.org/10.1080/08038740.2013.809384>
- Zhao, Y. (2019). Kinned to be Norwegian: Transnational adoptees' positioning in relation to whiteness and the negotiation of nationhood. *Nations and Nationalism*, 25(4), 1259–1279. <https://doi.org/10.1111/nana.12525>
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193–209. <https://doi.org/10.1177/1350506806065752>